

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ
ଭାରତର ଐତିହ୍ୟ
(Heritage of India)

ପ୍ରଥମ ପାଠ

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି - ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା
(Indian Culture - Unity in Diversity)

କୌଣସି ସମାଜରେ ଏହାର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ତଥା ସାମୂହିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ଥିବା ପରିପକ୍ୱତା ଓ ମାର୍ଜିତ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରତିଫଳନ ହେଉଛି ସଂସ୍କୃତି । ଆଚାର ଓ ବ୍ୟବହାର, ଖାଦ୍ୟ ଓ ପୋଷାକ, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା ଓ ଜ୍ଞାନ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ବିଦ୍ୟା, ଧର୍ମ ଓ ବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରଥା ଓ ପରମ୍ପରା, ପର୍ବପର୍ବାଣି ଓ ରୀତିନୀତି, ନୃତ୍ୟ ଓ ସଂଗୀତ ଏବଂ କଳା ଓ ସ୍ଥାପତ୍ୟ ହେଉଛି ସଂସ୍କୃତିର ଉପାଦାନ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଏହି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଯେତେ ଉନ୍ନତ, ସେହି ଦେଶର ସଂସ୍କୃତି ସେତିକି ମହାନ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର । ଏହାର ଏକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରହିଛି ଏବଂ ସେହି ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ହିଁ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ପରିଚୟ । ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

(ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତାର ସହର)

ତୁମପାଇଁ କାମ :

ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତାର ସହରୀ ସଂସ୍କୃତି କିପରି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ତା'ର ଏକ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଆଲୋଚନା କର ।

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ

୧. ପ୍ରାଚୀନତା :

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ପ୍ରାୟ ୩୦୦୦ ମସିହାରେ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତାରୁ ଭାରତର ଏକ ନିୟମିତ ସଂସ୍କୃତିର ଉତ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସଂସ୍କୃତିର ଉନ୍ନତ ସହରୀ ଜୀବନ, ପରିମଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦ, ଖାଦ୍ୟପେୟ, କୃଷି, ବାଣିଜ୍ୟ, ଶିଳ୍ପକଳା, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜ୍ଞାନ, ବାସଗୃହ, ଧାର୍ମିକ ଚେତନା ତଥା ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ପ୍ରାୟତଃ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳଦୁଆ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା ।

ଏହା ପରେ ପରେ ବୈଦିକ ସଭ୍ୟତା ସମୟରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜ୍ଞାନ ଓ ସାମାଜିକ ଚେତନା ପ୍ରବେଶ କଲା । ବେଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା, ଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ ଓ ଧର୍ମଚେତନା ପ୍ରବେଶ କରି ଏହାକୁ ଅଧିକ ରକ୍ଷିତ କଲା । ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତାର ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ବୈଦିକ ଯୁଗର ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଭାରତରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରି କୃଷି ଓ ପଶୁପାଳନ ଭଳି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ପଦ୍ଧତି, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ଏବଂ ଏକ ସଂଗଠିତ ରାଜନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କରିବା ସହିତ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଆହୁରି ଉନ୍ନତ କରିଥିଲେ । ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତା ଓ ବୈଦିକ ସଭ୍ୟତାର ସଂସ୍କୃତି ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର

ମୂଳ ଉତ୍ସ । ଏହିପରି ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷଠାରୁ ଅଧିକ ପୁରାତନ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ଭାରତର ବେଦମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତିସମୟକ୍ରମରେ ନାମ, ସେମାନଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ଭାଗ ଓ ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କର ।

୨. ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନତା :

ବିଶ୍ୱର ଅନେକ ଦେଶର ମୂଳ ସଂସ୍କୃତି ସମୟକ୍ରମେ ଲୋପ ପାଇଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରାଚୀନତମ କାଳରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଅଗ୍ରଗତି କରି ଚାଲିଛି । ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଏହାର ମୂଳ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ସେଗୁଡ଼ିକର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ସହିତ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅଧିକ ଉନ୍ନତି କରୁଛି । ପ୍ରାଚୀନଯୁଗରୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସି ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ଓ ଧର୍ମର ଅଧିବାସୀ ଭାରତରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏହାର ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳଭିତ୍ତି କେବେ ହେଲେ ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇନାହିଁ ବରଂ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ନ କରି ସହଯୋଗିତାରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଉନ୍ନତ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନତାବେ ଅଗ୍ରଗତି କରିଥିବା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଯେଉଁ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ତୁମେ ଉପଲବ୍ଧ କରୁଛ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଉଦାହରଣ ସହିତ ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

୩. ଉଦାରତା :

ବହୁ ପୁରାତନ କାଳରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି କେବେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହୋଇନାହିଁ । ଏହା ନିଜର ମୌଳିକ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତବାଦ, ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ, ଭାଷା, ପ୍ରଥା, ପରମ୍ପରା ପ୍ରଭୃତିକୁ ଉଦାରତା ସହିତ ଗ୍ରହଣକରି ନିଜକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରିଛି । ବୈଦିକ ଯୁଗରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟଧର୍ମର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆବିର୍ଭୂତ

ଜୈନଧର୍ମ ଓ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ଭାରତୀୟ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ଏପରିକି ସେ ସମୟର କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ ଏହି ନୂତନ ଧର୍ମ ରାଷ୍ଟ୍ରଧର୍ମ ରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତରେ ଇସ୍ଲାମ ଧର୍ମର ପ୍ରବେଶ ପରେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ଇସ୍ଲାମ ଧର୍ମର ସମନ୍ୱୟ ଏବଂ ଉଭୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାବସ୍ଥାନ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଉଦାରତା ପ୍ରତିଫଳନ କରେ । ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଭାରତରେ ବିଧିବଦ୍ଧଭାବେ ଇସ୍ଲାମ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

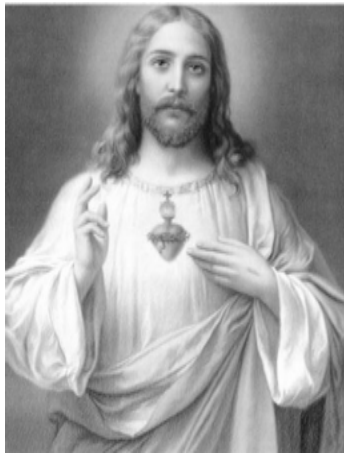
ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିବା ଆରବୀୟମାନେ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ “ସିନ୍ଧୁ” ଶବ୍ଦର ‘ସ’ ଅକ୍ଷରକୁ ଭୁଲ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି “ହିନ୍ଦୁ” ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିବାପରେ ବୈଦିକ ଯୁଗର ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଧର୍ମର ଭିତ୍ତିରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରିଥିବା ଭାରତର ସର୍ବପୁରାତନ ଧର୍ମ “ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ” ଭାବେ ପରିଚିତ ହେଲା ।

ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ରାମାନୁଜ, ରାମାନନ୍ଦ, ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ, କବୀର, ନାନକ, ମାରାବାଇ ପ୍ରଭୃତି ଭକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରବକ୍ତା ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ମୁକ୍ତନୃଦିନ୍ ଚିତ୍ରି, ଫରିଦୁଦ୍ଦିନ୍ ଗଞ୍ଜି ଇ ଶକର ଓ ଶେଖ୍ ନିଜାମୁଦ୍ଦିନ୍ ଅଉଲିଆ ପ୍ରଭୃତି ସୁଫି ସନ୍ଥମାନଙ୍କ ଏକେଶ୍ୱରବାଦ, ମାନବସେବା, ଭକ୍ତି, ପ୍ରେମ, ଏକତା, ସହନଶୀଳତା ଓ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱର ବାର୍ତ୍ତାକୁ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଚାର କରାଯାଇଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ

ଇତିହାସ

ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଭାରତକୁ ଆଗମନ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ତଥା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦର୍ଶନ, ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଉଦାରତା ସହ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

(ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ)

ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭାରତକୁ ଆଗମନ କରିଥିବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଭାଷାର ଲୋକଙ୍କୁ ଆଦରି ନେଇ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଏହାର ଉଦାରତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକ ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୪. ନିରପେକ୍ଷତା:

ଭାରତରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଅଧିବାସୀ ବସବାସ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି

ପାତର ଅନ୍ତର ବିଚାର କରାଯାଏନାହିଁ । ଭାରତର ଅଧିବାସୀ ହିସାବରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଆଇନତଃ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଅଧିକାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଛି । ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଶାସକମାନେ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାବେଳେ ସମସ୍ତ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥର ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରତି ଯତ୍ନବାନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଘୋର ବିରୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନିଜର ପତନ ଘଟାଇଛନ୍ତି । ଧର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇଥିବା ନିରପେକ୍ଷତା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ସୁସ୍ଥ । ପ୍ରାଚୀନ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ଅଶୋକ, କନିଷ୍ଠ, ଗୁପ୍ତବଂଶୀୟ ସମ୍ରାଟଗଣ, ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ଆକବରଙ୍କ ଭଳି ଶାସକମାନେ ନିଜେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅଥବା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଉଦାର ଧର୍ମନୀତି ପୋଷଣ କରି ସେ ସମୟର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ନିଜର ଧର୍ମମତ ଅନୁଯାୟୀ ଧାର୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବାପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ସମାନ ଶାସନ ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତା ଦିଗରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗର ଶାସକମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକ ଉଲ୍ଲେଖ କର ।

ପୁରାତନ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗର କେତେକ ଧର୍ମୀୟ କୃତିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଭାରତରେ କଳା ଓ ସାହିତ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସମର୍ଥନ ବା ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇନାହିଁ । ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନରେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

ତୁମ ଜାଣିଛ କି ?

ଭାରତୀୟ ସଂବିଧାନର ତୃତୀୟ ଭାଗରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ନାଗରିକମାନଙ୍କ ଛଅଟି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କୁ ଧାରା ୧୪ ରୁ ଧାରା ୧୮ ଅନୁଯାୟୀ ‘ସମାନତାର ଅଧିକାର’ ଓ ଧାରା ୨୫ ରୁ ଧାରା ୨୮ ଅନୁଯାୟୀ “ଧର୍ମଗତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅଧିକାର” ଦିଆଯାଇଛି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ୧୯୭୬ ମସିହାରେ ଗୃହୀତ ବୟାଳିଶତମ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ଅନୁଯାୟୀ ସମ୍ବିଧାନର ଭୂମିକାରେ ଭାରତକୁ ଏକ ସାର୍ବଭୌମ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରରେ ଗଠନ କରିବା ସଂକଳ୍ପକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ଭାରତକୁ ଏକ ସାର୍ବଭୌମ ସମାଜବାଦୀ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରରେ ଗଠନ କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।

୫. ବ୍ୟାପକତା :

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ବିଭିନ୍ନ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଭାଷାକୁ ନେଇ ବିକଶିତ । ଏହି ସଂସ୍କୃତିରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପ୍ରଥା ଓ ପରମ୍ପରାର ସମ୍ମିଶ୍ରଣ ଘଟିଛି । ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଉଦାର ମନୋଭାବ ଯୋଗୁଁ ବହିର୍ଦେଶର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଆଗମନରେ ଭାରତର ମୂଳ ସଂସ୍କୃତି ସେମାନଙ୍କ ସଂସ୍କୃତି ଦ୍ୱାରା କେତେକାଂଶରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ସହିତ ଭାରତର ବାଣିଜ୍ୟିକ ସମ୍ପର୍କ ପରସ୍ପରର ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି । ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ବ୍ୟାପକ ହୋଇପାରିଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଅନେକ ମୁନି ରଷି, ସାଧୁ ସନ୍ଥ, ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଓ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ତଥା ଦାର୍ଶନିକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ବାଣୀ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ଏଥିରେ ବ୍ୟାପକତା ଆଣିଛି । ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି

ମୌର୍ଯ୍ୟଯୁଗ, କୁଶାଣଯୁଗ, ଗୁପ୍ତଯୁଗ, ତୁର୍କୀ ଶାସନ, ମୋଗଲ ଶାସନ ଓ ଇଂରେଜ ଶାସନ ସମୟର ଉକ୍ତ ଚିତ୍ରକଳା, ଶିଳ୍ପକଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଓ ଭାଷ୍ୟିକ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ବ୍ୟାପକ କରିଛି ।

୬. ସାର୍ବଜନୀନତା :

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି କେବଳ ଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ନ ହୋଇ ଦେଶ ବାହାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଦେଶର ସଂସ୍କୃତିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତା ଏହାର ସମକାଳୀନ ବହିର୍ଦେଶ ସଭ୍ୟତା ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟିକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଇରାନ, ଇଜିପ୍ଟ, ମେସୋପଟାମିଆ ଓ ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶରେ ବ୍ୟାପିଲା । ଆଲେକ୍ଜାଣ୍ଡରଙ୍କ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆସିଥିବା ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ, ଦାର୍ଶନିକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକଗଣ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତରୁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରି ସେଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳନ କଲେ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତାର ସମକାଳୀନ ସଭ୍ୟତାରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିବା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଉଦାହରଣ ସହ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଗ୍ରୀକ୍ ସମ୍ରାଟ ଆଲେକ୍ଜାଣ୍ଡରଙ୍କ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୨୭ ରେ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ ଫଳରେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଷାତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାଣିଜ୍ୟିକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଉଭୟ ଦେଶର ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଭାବିତ ହେଲା । ଗ୍ରୀକ୍ମାନେ ଭାରତର ଗଣିତ ଓ ଭେଷଜ ବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କଲେ ଏବଂ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ଓ ଧର୍ମଭାବନା ଗ୍ରୀକ୍ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଲା ।

ଇତିହାସ

ଅଶୋକଙ୍କ ରାଜତ୍ବ ସମୟରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାଇଥିବା ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ସିଂହଳ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ଶ୍ୟାମ ଦେଶରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଚାର ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଚୀନ, ଜାପାନ, ତିବ୍ବତ ଓ ମଧ୍ୟ ଏସୀୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ହେବା ଫଳରେ ସେଠାକାର ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ଭାରତୀୟ କଳା ଓ ଦର୍ଶନର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା । ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ ଏସିଆରେ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ମାଲୟ, ଜାଭା, ସୁମାତ୍ରା, ବୋର୍ଣ୍ଣେଓ, ଶ୍ୟାମ୍ ଓ କାମ୍ବୋଡ଼ିଆ ଦେଶମାନଙ୍କରେ କେତେକ ଭାରତୀୟ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରି ସେ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ସଂସ୍କୃତିକୁ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, କଳା ଓ ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଦ୍ବାରା ପ୍ରଭାବିତ କଲେ । ଇଉରୋପର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଏସିଆ ମହାଦେଶର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଦେଶରେ ସେଠାକାର ସଂସ୍କୃତିରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଛାପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଅଶୋକ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ମହେନ୍ଦ୍ର ଓ ଜନ୍ୟା ସଂଘମିତ୍ରାଙ୍କୁ ସିଂହଳକୁ ଏବଂ ଶୋଣ ଓ ଉତ୍ତର ନାମକ ଦୁଇଜଣ ପ୍ରଚାରକଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ବା ବର୍ମା ପଠାଇଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମଦେଶରୁ ସମୟକ୍ରମେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ ଏସିଆର ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା ।

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟ :

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ବିଭିନ୍ନ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତ ଦେଶମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଏହାର ଏକ ସ୍ବାତନ୍ତ୍ରତା ରହିଛି । ଭାରତରେ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥା ଭୌଗୋଳିକ, ରାଜନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତିରେ ଅଞ୍ଚଳ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସମଗ୍ର ଦେଶର ସମସ୍ତ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକାଧାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିଛି । “ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା” ହେଉଛି ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ।

(କ) ଭୌଗୋଳିକ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା :

ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ପ୍ରାକୃତିକ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ପ୍ରଭେଦ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟ ପାର୍ବତ୍ୟମାଳା ଥିବାବେଳେ ଦକ୍ଷିଣରେ ମାଳଭୂମି ସହିତ ଘାଟୀଅଞ୍ଚଳ ଓ ସାମୁଦ୍ରିକ ତଟଭୂମି ଏବଂ ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମତଳ ଭୂମି ରହିଛି । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ଥିବାବେଳେ ଆଉ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ମରୁଭୂମି ରହିଛି । କେତେକ ସ୍ଥାନ ପାହାଡ଼ ପର୍ବତରେ ଘେରି ରହିଥିବାବେଳେ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ନଦୀନାଳର ପ୍ରାରୂପ୍ୟ ରହିଛି । କେଉଁଠାରେ ନଦୀ ଉପତ୍ୟକାର ଉର୍ବର ମାଟି ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଆଉ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଟାଙ୍ଗରା ଜମିର ଅନୁର୍ବର ମାଟି ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ଭାରତର ମାନଚିତ୍ରରେ ଭୌଗୋଳିକ ବିଭାଜନଗୁଡ଼ିକ ଦର୍ଶାଅ ।

ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥିତିର ପ୍ରଭେଦଯୋଗୁଁ ଭାରତରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଜଳବାୟୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ମରୁଭୂମି ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଖର ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ହିମାଳୟ ବରଫାଞ୍ଚନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରବଳ ଶୀତ, ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳର ଶୁଷ୍କ ଜଳବାୟୁ ତଥା ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳର ଆର୍ଦ୍ର ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ଜଳବାୟୁ ହେତୁ ଭାରତରେ ମେରୁ ଦେଶୀୟ ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ସମସ୍ତ ତିନି ପ୍ରକାର ଜଳବାୟୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ସୀମା ଅଞ୍ଚଳରେ ବାର୍ଷିକ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହାର ପ୍ରାୟ ୧୨୦୦୦ ମିଲିମିଟର ହେଉଥିବାବେଳେ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ଏହି ହାର ୭୫ ମିଲିମିଟର ଠାରୁ କମ୍ ହୋଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଭୂମି

ଓ ଜଳବାୟୁ ଯୋଗୁଁ ଭାରତରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷଲତା, ଫଳପୁଷ୍ପ ଓ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏହିସବୁ ଭୌଗୋଳିକ ବିଭିନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଭାରତର ପରିସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ଅଧିବାସୀ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଯାତାୟାତ କରିବାପାଇଁ ବା ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାୟୀ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନ ଥିବାରୁ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟଙ୍କ ମନରେ ଏକତା ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ପୌରାଣିକ ତଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ଭାରତର ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଏକ ଅଂଶଭାବେ ରାଜା ଭରତଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା ଏବଂ ଏହା ଭାରତବର୍ଷ ଭାବେ ନାମିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି କାଳ୍ପନିକ ତଥ୍ୟ ବା କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଭିତ୍ତିରେ ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ଭାରତ ମହାସାଗର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ପୂର୍ବରେ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀଠାରୁ ପଶ୍ଚିମରେ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ନିଜକୁ ଭରତସନ୍ତତି ରୂପେ ବିବେଚନା କରି ଏକତା ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ପ୍ରାଚୀନକାଳର ମୁନିରାଷିଗଣ ହିମାଳୟ ପର୍ବତକୁ ଦେବସ୍ଥାନ ଏବଂ ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ନର୍ମଦା, ଗୋଦାବରୀ, କୃଷ୍ଣା ଓ କାବେରୀ ନଦୀମାନଙ୍କୁ ଦେବୀ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ମନରେ ଭାବଗତ ଏକତା ଜାଗ୍ରତ କରିଛନ୍ତି ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତର ଭାଗରେ ଓ ବରଫାଚ୍ଛନ୍ନ ପର୍ବତମାଳାର ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ସମଗ୍ର ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଭରତଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ବାସ କରୁଥିବାରୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଭାରତ ନାମରେ ନାମିତ ବୋଲି ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।

(ଖ) ରାଜନୈତିକ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା:

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତ ଷୋହଳଟି ମହାଜନପଦ ବା ରାଜ୍ୟରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଳହ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ପରସ୍ପରର ଉନ୍ନତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ ନ ଥିଲେ । ଏପରିକି ବୈଦେଶିକ ଶତ୍ରୁର ଆକ୍ରମଣ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଶାସକମାନେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଶତ୍ରୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ସମଗ୍ର ଭାରତ ପାଇଁ ଜଣେ ସାର୍ବଭୌମ ଶାସକର ଅଭାବରେ ଏବଂ ରାଜନୈତିକ ବିଭିନ୍ନତାରେ ବିଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିବା କାରଣରୁ ଦେଶରେ ଅନୈକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତରେ ଥିବା ଷୋହଳଟି ମହାଜନପଦଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଅଙ୍ଗ, ମଗଧ, କାଶୀ, କୋଶଳ, ଭୃଜି, ମଲ୍ଲ, ଚେଦୀ, ଭସ୍ମ, କୁରୁ, ପାଞ୍ଚାଳ, ମତ୍ସ୍ୟ, ସୁରସେନ, ଅସ୍ମକ, ଅବନ୍ତୀ, ଗାନ୍ଧାର ଓ କାମ୍ବୋଜ । ଭୃଜି ଓ ମଲ୍ଲ ସାଧାରଣତଃ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଚଉଦଟି ରାଜତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ଏଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି ଅନେକ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ।

ଏହି ଅନୈକ୍ୟ ଓ ବିଖଣ୍ଡୀକରଣରେ କ୍ରମେ ଭାରତୀୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତାଭାବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ମୌର୍ଯ୍ୟ, ଅଶୋକ, ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ, ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତ, ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଶାସକମାନେ ଭାରତର ଅନେକ ରାଜ୍ୟ ଜୟ କରିବା ପରେ ନିଜର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଠନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ବିଜିତ ରାଜ୍ୟକୁ ଏକ ଶାସନାଧୀନ କରି ଏକତା ଭାବ ଆଣିଥିଲେ । ସେମାନେ ନିଜକୁ ମହାରାଜା, ରାଜାଧିରାଜ, ମହାରାଜାଧିରାଜ, ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ସମ୍ରାଟ ଭାବେ ଭୂଷିତ କରି ସାର୍ବଭୌମ କ୍ଷମତା ଘୋଷଣା

ଇତିହାସ

କରିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ସମଗ୍ର ଭାରତକୁ ନିଜ ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନକୁ ଆଣି ଏକତା ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ମଧ୍ୟ ଯୁଗରେ ଆଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ୍ ଖଲଜି, ଫିରୋଜ୍ ଷାହା ତୁଗ୍‌ଲକ୍, ଆକବର, ଅଉରଙ୍ଗଜେବ୍ ଓ ଶିବାଜୀ ଅନେକ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟକୁ ଏକତ୍ର କରି ସେମାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଶାସନ ଅଧୀନରେ ରଖିଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ଆଇନ୍ ଓ ସମାନ ନିୟମ ଏବଂ ସମଗ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଚଳନ କରିଥିଲେ । ଫଳରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତାଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା ।

(ଶିବାଜୀ)

ଭାରତ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନକୁ ଆସିବାପରେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକାର ଆଇନ୍, ଏକ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ତଥା ଡାକତାର ଓ ରେଳ ସେବା ପ୍ରଚଳନ ଫଳରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ମନରେ ଏକିକ୍ୟଭାବ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେଲା । ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ ହେବା ପରେ ଓ ଗଡ଼ଜାତଗୁଡ଼ିକର ମିଶ୍ରଣ ହେବାପରେ ଭାରତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଏକ ସମ୍ବିଧାନ, ଏକ ଜାତୀୟ ପତାକା, ଏକ ଜାତୀୟ ଗାନ, ଏକ ଜାତୀୟ ସଂଗୀତ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଏକ ନାଗରିକତ୍ଵ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାଜନୈତିକ ଏକତା ଆଣିପାରିଛି ।

(ଲର୍ଡ ଡାଲହୂସି)

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

୧୮୩୫ ରେ ଭାରତର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ୍ ତଥା ବଡ଼ଲାଟ୍ ଲର୍ଡ ଡାଲହୂସି ବେଞ୍ଟିଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପାଞ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚଳନ ଏବଂ ୧୮୫୪ ରେ ଲର୍ଡ ଡେଲହୂସିଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଭାରତରେ ଏକ ସମାନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାଦାନର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା । ୧୮୫୨ ରେ ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରେରଣ ପାଇଁ ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ୧୮୫୪ ରେ ଡାକସେବା ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଥିଲା । ୧୮୫୩ ରେ ବମ୍ବେଠାରୁ ଆନେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଥମ ରେଳପଥ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଥିଲା ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ଭାରତର ଜାତୀୟ ପତାକା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ଏବଂ ଏହା କେବେ ଓ କାହାଦ୍ଵାରା ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ଉଲ୍ଲେଖ କର ।

(ଗ) ଜାତିଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା :

ଭାରତରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଜାତିର ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି । ନୃତ୍ୟବିଦ୍ ତତ୍ତ୍ଵର ବିରଜା ଶଙ୍କର ଗୁହାଙ୍କ ମତରେ ଭାରତରେ ଛଅ ପ୍ରକାର ଜାତିର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ହେଲେ ନେଗ୍ରିଟୋ, ଡ୍ରୋଇଡ଼-ଅଷ୍ଟ୍ରେଲୋଏଡ଼, ମଙ୍ଗୋଲୋଏଡ଼, ମେଡ଼ିଟେରାନିଆନ୍ ବା ଦ୍ରାବିଡ଼ିଆନ୍, ପର୍ସିଆ

ବାସିସେଫାଲସ୍ ଓ ନରଡିକ୍ ବା ଇଣ୍ଡୋ-ଆରିଆନ୍ । ଭାରତରେ ବିବିଧ ଜାତିର ବସତି ପାଇଁ ଐତିହାସିକ ଭିନ୍ନସେଷ୍ଟ ସ୍ଥିତି କହିଛନ୍ତି, “ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ବିଭିନ୍ନ ମାନବଗୋଷ୍ଠୀର ତୁଳନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ଭାରତ ଏକ ସଂଗ୍ରହାଳୟ” (India is an ethnological museum) । ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କ ସମଷ୍ଟି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଙ୍ଗଲୀ ଜନଜାତି, ଗ୍ରୀକ, ଶିକ, କୁଶୀଶ, ହୁନ, ମଙ୍ଗୋଲୀୟ, ଆରବୀୟ, ତୁର୍କ ଓ ଆଫଗାନ ଲୋକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଭାରତରେ ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ଲୋକ ବାସ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କାଳକ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ ଓ ଭାରତର ମୂଳ ସଂସ୍କୃତି ଗ୍ରହଣ ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତୀୟ ଭ୍ରାତୃଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଛି ଏବଂ ଜାତି ଓ ପ୍ରକାର ଭେଦରେ ଜାତୀୟ ଐକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିର ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ ଜାତିର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଏକତାଭାବ ସଞ୍ଚରିତ ହୋଇଛି । ବିଦେଶାଗତ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବେ ବସବାସ କରି ଓ ଭାରତୀୟ ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଆଦରି ନେଇ ମୂଳ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତେ ନିଜକୁ ଭାରତୀୟଭାବେ ପରିଚିତ କରାଉଛନ୍ତି ।

(ଘ) ଧର୍ମଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା :

ଭାରତରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଛଅଟି ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି । ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଶତକଡ଼ା ହାର କ୍ରମରେ ସେମାନେ ହେଲେ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ, ଶିଖ, ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ । ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଭାରତରେ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଜୋରାସୁରୀୟ, ଇହୁଦୀ ଓ ବାହାଲ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକଙ୍କ ନାମ, ପ୍ରବର୍ତ୍ତନର ସ୍ଥାନ ଓ କାଳ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ସର୍ବସାଧାରଣ ପୂଜାସ୍ଥଳୀର ନାମଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଲେଖ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ପଦ୍ଧତି ଭିତ୍ତିରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭାଜିତ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ଶୈବ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶାକ୍ତ, ସନାତନଧର୍ମୀ, ମହିମାଧର୍ମୀ ଭଳି ଅନେକ ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଛି । ମୁସଲମାନମାନେ ସୁନ୍ନି ଓ ସିଆ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟତଃ କାଥୋଲିକ ଓ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀ ଅଛନ୍ତି । ନିମ୍ନ ଜାତିର ଶିଖମାନଙ୍କୁ ‘ମଜହବି’ କୁହାଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ‘ସର୍ଦ୍ଦାର’ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମହାୟାନ ଓ ହୀନୟାନ ନାମରେ ଦୁଇ ଗୋଷ୍ଠୀ ଥିବାବେଳେ ଜୈନମାନେ ଦିଗମ୍ବର ଓ ଶ୍ୱେତାମ୍ବର ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଇହୁଦୀମାନେ ଗୋରା ଜୀଉ ଓ କଳା ଜୀଉ ଭାବେ ଦୁଇଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭାଜିତ । ଜୋରାସୁରୀୟ ଓ ବାହାଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ବିଭାଜନ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଇହୁଦୀ ଧର୍ମକୁ ଜୁଦାଇଜମ୍ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଇହୁଦୀ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ଜୀଉ ନାମରେ ପରିଚିତ ।

ଭାରତରେ ଏହି ଭଳି ଧର୍ମଗତ ବିଭିନ୍ନତା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସମସ୍ତ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମନ୍ୱୟ, ସହନଶୀଳତା ଓ ସହଯୋଗ ଯୋଗୁଁ ଐକ୍ୟଭାବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିଛି । ବିଭିନ୍ନ ଧାର୍ମିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନ୍ୟ ସହିତ ଥିବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟକୁ ତୁଳନା କରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ ଓ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ କିନ୍ତୁ କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନର ପଦ୍ଧତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧ କରି

ଇତିହାସ

ସବୁ ଧର୍ମର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଐକ୍ୟଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । ଭାରତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ପର୍ବପର୍ବାଣିରେ ଧର୍ମମତ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ଧର୍ମଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତାକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିଛି । ହୋଲି, ଦଶହରା, ଦୀପାବଳୀ, ଇଦ୍, ମହରମ୍, ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ, ନୂଆବର୍ଷ, ବୁଦ୍ଧ ଜୟନ୍ତୀ, ମହାବୀର ଜୟନ୍ତୀ, ଗୁରୁନାନକ ଜୟନ୍ତୀ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ପର୍ବ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ସିମାତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ସେହିପରି ବେଦ, ଉପନିଷଦ, ଗୀତା, ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତର ସାରମର୍ମ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧର୍ମମତ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ଭାରତର ଋଷି ଦିଗରେ ସ୍ଥାପିତ ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ଚତୁର୍ଥାମ କୁହାଯାଏ ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଭାରତର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ ବହିନାଥ, ପୂର୍ବରେ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀ, ଦକ୍ଷିଣରେ ତାମିଲନାଡୁର ରାମେଶ୍ୱରମ୍ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଗୁଜରାଟର ଦ୍ୱାରକା ତୀର୍ଥସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ‘ଚତୁର୍ଥାମ’ ଭାବେ ପରିଚିତ ।

ଏହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଶ ଜନସଂଖ୍ୟାର ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରାଯୋଗୁଁ ଓ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ଧର୍ମପାଠଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପୃକ୍ତ ଧର୍ମର ବିଶ୍ୱାସୀ ଯାତ୍ରା କରିବାଦ୍ୱାରା ଧର୍ମଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ମଧ୍ୟ ଯୁଗର ଶେଷଭାଗରେ ଭକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସୁଫି ଆନ୍ଦୋଳନ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସହାୟକ ହେଲା । ଉଭୟ ଧର୍ମର ସମନ୍ୱୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ “ସତ୍ୟପୀଠ” ଧର୍ମମତ ଉଭୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତାଭାବ ଜାଗ୍ରତ କଲା । ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକଙ୍କ ‘ଧମ’, ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କ ‘ଦିନ୍-ଇ-ଲ୍ଲାହୀ’ ତଥା ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟଙ୍କ “ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ”, ସ୍ୱାମୀ ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ‘ଆର୍ଯ୍ୟସମାଜ’, ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ “ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନ”, ମହାଦେବ

ଗୋବିନ୍ଦ ରାଣାଡ଼େଙ୍କ “ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ”, ଆନିବେସାନ୍ତଙ୍କ “ଥ୍ରେସୋଫିକାଲ୍ ସୋସାଇଟି” ବା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ସମିତି, ମିର୍ଜା ଘୁଲାମ୍ ଅହମ୍ମଦଙ୍କ “ଅହମ୍ମଦିୟା ଆନ୍ଦୋଳନ” ଓ ସୟଦ୍ ଅହମ୍ମଦ ଖାନଙ୍କ “ଆଲିଗଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ” ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତରେ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତା ପାଇଁ ସାମ୍ବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଓ ସହନଶୀଳତା ସହିତ ଐକ୍ୟଭାବ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଧର୍ମାନ୍ଧତା ଦୂରୀକରଣର ବାଉଁଶ ଦେଇଆସିଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଭାରତରେ ଧର୍ମଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି ହେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?	
ଅନୁଷ୍ଠାନ/ ଆନ୍ଦୋଳନର ନାମ	ପ୍ରତିଷ୍ଠା/ ଆରମ୍ଭ ସମୟ
ଧମ	ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୨୬୦ରୁ ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୨୪୦
ଦିନ୍-ଇ-ଲ୍ଲାହୀ	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୫୮୧
ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୮୨୮
ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜ	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୮୬୫
ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନ	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୮୯୭
ପ୍ରାର୍ଥନା ସମାଜ	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୮୬୭
ଥ୍ରେସୋଫିକାଲ୍ ସୋସାଇଟି	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୮୮୬
ଅହମ୍ମଦିଆ ଆନ୍ଦୋଳନ	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୮୮୯
ଆଲିଗଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ	ଖ୍ରୀ:ଅ: ୧୮୬୫

(ଡ) ଭାଷାଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା :

ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନରେ ବାଇଶଟି ଭାଷାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆଯାଇଛି । ସମ୍ବିଧାନରେ ସ୍ୱୀକୃତ ୨୨ଟି ଭାଷା ହେଉଛି ଆସାମୀ, ବଙ୍ଗଳା, ବୋଡ଼ୋ, ଡୋଗ୍ରୀ, ଗୁଜରାଟୀ, ହିନ୍ଦୀ, କନ୍ନଡ଼, କାଶ୍ମୀରୀ, କୋଙ୍କଣୀ, ମୈଥିଳୀ, ମାଲୟାଲମ୍, ମଣିପୁରୀ, ମରାଠୀ, ନେପାଳୀ, ଓଡ଼ିଆ, ପଞ୍ଜାବୀ, ସଂସ୍କୃତ, ସାନ୍ତାଳୀ, ସିନ୍ଧୀ, ତାମିଲ୍, ତେଲଗୁ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ । କିନ୍ତୁ ଦେଶରେ

ପ୍ରାୟ ୧୬୫୨ଟି ମାତୃଭାଷା ଥିବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଭାରତରେ ୫୪୪ଟି କଥିତ ଭାଷା ରହିଛି । ଭାରତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭାଷା ଭିନ୍ନ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକାଧିକ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଇଂରାଜୀ, ଆରବୀ ଓ ପାରସୀ ଭଳି ବିଦେଶୀ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଏହି ଭାଷାଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ମଧ୍ୟ ଏକତା ରହିଛି । ଭାରତର ସର୍ବ ପୁରାତନ ଭାଷା ହେଉଛି “ପ୍ରାକୃତ” । ପରେ ପରେ ପାଳି ଓ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ହେଲା । ଗୁପ୍ତ ଯୁଗରୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ସମୟ କ୍ରମେ ଅନେକ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ବହୁ ଅଂଶ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ଆନୀତ ହେବାରୁ ତାହା ଭାଷାଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତାଭାବ ଆଣିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଆଗମନ ଫଳରେ ଭାରତରେ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଓ ପାରସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ହେଲା । ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା ସହିତ ଏହି ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଥିବା ହେତୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନ ସମୟରେ ଭାରତରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଫଳରେ ଶିକ୍ଷାଦାନର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ତଥା ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ କୋର୍ଟ କଚେରିରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ହେଲା । ଏହା ସମସ୍ତ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ଏକ ଶାସନାଧୀନରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହା ପରୋକ୍ଷରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ଜାଗ୍ରତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ଦିଆଗଲା ଏବଂ ହିନ୍ଦୀ, ଇଂରାଜୀ ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାକୁ ନେଇ ତ୍ରିଭାଷା ନୀତି ପ୍ରଚଳନ କରାଗଲା । ଫଳରେ ଭାରତରେ ଭାଷାଗତ ବିଭିନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏକତା ସୁରକ୍ଷିତ ହେଲା ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ବଡ଼ଲାଟ ଉଇଲିଅମ୍ ବେଣ୍ଟିଙ୍କ ସମୟରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ ପରିଷଦର ଆଇନ୍ ସଦସ୍ୟ ଲର୍ଡ ମେକଲେଙ୍କ ସୁପାରିସ ଅନୁସାରେ ୧୮୩୫ ମସିହାରେ ଭାରତରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ହେଲା ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

ଭାରତରେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ସପକ୍ଷ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ତର୍କମୂଳକ ଲେଖାଟିଏ ଲେଖ ।

(ତ) କଳାଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା :

ଭାରତର ଚିତ୍ରକଳା, ଶିଳ୍ପକଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ, ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ, ବାଦ୍ୟ, ନୃତ୍ୟ, ସଂଗୀତ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଭଳି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର କଳାର ଢଙ୍ଗ ଓ ଶୈଳୀରେ ବିବିଧତା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ବିବିଧତା ଭାରତୀୟ କଳାକୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନର କଳାକୃତି ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରି ଏକତା ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ପ୍ରାଗ୍-ଐତିହାସିକ ଯୁଗରୁ ଆରମ୍ଭ କରି, ଗୁପ୍ତଯୁଗ, କୁଶାଣ ଯୁଗ ଓ ମୋଗଲ ଯୁଗର ଚିତ୍ରକଳା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଗର୍ବିତ । ଭାରତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପକଳାଗୁଡ଼ିକ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଓ ଦେଶ ବାହାରେ ପ୍ରଶଂସିତ ଓ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଐକ୍ୟଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶୈଳୀରେ ନିର୍ମିତ ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍, ଗାର୍ଜୀ ଓ ଗୁରୁଦ୍ୱାର ତଥା ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କର ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଓ ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ ଭାରତୀୟ କଳାର ନିଦର୍ଶନ ରୂପେ ପରିଚିତ । ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିର ଓ ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କ ଗାତ୍ରରେ ଖୋଦିତ କଳାକୃତି ଭାରତୀୟ କଳାର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଭାରତ ଓ ଗ୍ରୀକ୍ ଶୈଳୀର ମିଶ୍ରଣରେ ଇଣ୍ଡୋ-ଗ୍ରୀକ୍ କଳା ଶୈଳୀ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଶୈଳୀର ମିଶ୍ରଣରେ ଇଣ୍ଡୋ-ଇସଲାମିକ୍ କଳା ଶୈଳୀରେ ନିର୍ମିତ ଅନେକ ସ୍ମାରକୀ ଭାରତୀୟଙ୍କ ମନରେ ଗର୍ବ ଆଣି ଏକତା ଭାବ ଜାଗ୍ରତ କରାଏ ।

ଇତିହାସ

(ଦଶାବତାର ମନ୍ଦିର, ଦେଓଗଡ଼)

ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଅନେକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ଦେଶର କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବଭାରତୀୟ ଆଦୃତି ଲାଭ କରିଛି । ଭାରତନାଟ୍ୟମ୍, କଥକ, କଥାକଲୀ, କୁଚିପୁଡ଼ି, ମଣିପୁରୀ ଓ ଓଡ଼ିଶୀ ନୃତ୍ୟ ଶୈଳୀ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବଭାରତୀୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ପରିଚିତି ଲାଭ କରିଛି ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?			
ନୃତ୍ୟଶୈଳୀ	ଉତ୍ତର ସ୍ଥଳ	ନୃତ୍ୟ ଶୈଳୀ	ଉତ୍ତର ସ୍ଥଳ
ଭାରତ ନାଟ୍ୟମ୍	ତାମିଲନାଡୁ	କୁଚିପୁଡ଼ି	ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ
କଥକ	ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ	ମଣିପୁରୀ	ମଣିପୁର
କଥାକଲି	କେରଳ	ଓଡ଼ିଶୀ	ଓଡ଼ିଶା

(ଭାରତୀୟ ନୃତ୍ୟ)

ଭାରତର ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ସଂଗୀତ ସାମବେଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଅନେକ ସଂଗୀତ ଲୋକଗୀତରୁ ସୃଷ୍ଟି । ରାଗ ଭୂପାଳୀ, ଅହିର,ଭୈରବ, ସାରଙ୍ଗ, ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାରତୀୟ ଲୋକ ଗୀତରୁ ଆନୀତ । ଫଳରେ ସଂଗୀତ କଳାର ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରିଛି । ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ଜନପ୍ରିୟ ସାହିତ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇ ଓ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ଵୀକୃତି ଲାଭ କରି ଆଞ୍ଚଳିକ ସାହିତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଭାବେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ଉପର ଲିଖିତ ଆଲୋଚନାରୁ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । “ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା” ଭଳି ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶର ସଂସ୍କୃତିରେ କ୍ବଚିତ୍ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ବିବିଧତା ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ ବହୁ ସଂସ୍କୃତି ବିଶିଷ୍ଟ କରି ଉନ୍ନତ ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି ଏବଂ ଏହା ଦେଶର ଏକତାକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ୬୦ ଗୋଟି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଲେଖ ।

- (କ) ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଉଦାରତା କିପରି ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ?
- (ଖ) ଭାରତର ଭୌଗୋଳିକ ବିଭିନ୍ନତା ଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ?
- (ଗ) ଧର୍ମଗତ ବିଭିନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଭାରତରେ କିପରି ଏକତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ?
- (ଘ) କେଉଁ କାରଣଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଭାରତରେ ଭାଷାଗତ ବିଭିନ୍ନତାରେ ଏକତା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି ?

୨. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ୨୦ ଗୋଟି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଲେଖ ।

- (କ) ସଂସ୍କୃତି କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଯାଏ ?
- (ଖ) କାହାକୁ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳ ଉତ୍ସ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଏ ?
- (ଗ) କେଉଁ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲା ?
- (ଘ) କେଉଁମାନେ ଭକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରବନ୍ଧା ଥିଲେ ?
- (ଙ) ଦୁଇଜଣ ସୁଫି ସନ୍ଥଙ୍କ ନାମ ଲେଖ ।
- (ଚ) ଉଦାର ଧର୍ମନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ପ୍ରାଚୀନଯୁଗର ଋଷିଜଣ ଶାସକଙ୍କ ନାମ ଲେଖ ।
- (ଛ) ସିନ୍ଧୁ ସଭ୍ୟତା ସମୟରେ ଭାରତ ବାହାରେ କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ବ୍ୟାପିଥିଲା ?
- (ଜ) ଭାରତରେ କି ଭଳି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜଳବାୟୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ?
- (ଝ) ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ ଶାସକମାନେ ନିଜକୁ କେଉଁ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରି ସାର୍ବଭୌମ କ୍ଷମତା ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ?
- (ଞ) ଭାରତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଯେ କୌଣସି ଋଷିଗୋଟି ଜାତି (ବର୍ଣ୍ଣ)ର ନାମ ଲେଖ ।

୩. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଲେଖ ।

- (କ) ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ କ'ଣ ?
- (ଖ) ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ କାହିଁକି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଜଳବାୟୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ?
- (ଗ) ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ମୁନିରାଷିମାନେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତକୁ କ'ଣ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ?
- (ଘ) ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତରେ କେତୋଟି ମହାଜନପଦ ଥିଲା ?
- (ଙ) “ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ବିଭିନ୍ନ ମାନବଗୋଷ୍ଠୀର ତୁଳନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ଭାରତ ଏକ ସଂଗ୍ରହାଳୟ” – ଏହି ଉକ୍ତିଟି କାହାର ?
- (ଚ) କେଉଁ ବଂଶର ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ?
- (ଛ) କେଉଁ ସମୟରୁ ଭାରତରେ ପାରସୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ହେଲା ?
- (ଜ) କେଉଁ ବେଦରୁ ଭାରତୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ସଂଗୀତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି ?

ଇତିହାସ

- (ଝ) ଭାରତୀୟ ଲୋକଗୀତରୁ ଆନୀତ ଯେ କୌଣସି ଦୁଇଟି ସଂଗୀତ ରାଗର ନାମ ଲେଖ ।
- (ଞ) ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକୁ କାହିଁକି ବହୁ ସଂସ୍କୃତି ବିଶିଷ୍ଟ କୁହାଯାଏ ?
୪. ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଚାରିଗୋଟି ବିକଳ୍ପ ମଧ୍ୟରୁ ଠିକ୍ ଉତ୍ତରଟି ସଙ୍ଗେ ତା'ର କ୍ରମିକ ନମ୍ବର ବାଛି ଲେଖ ।
- (କ) ବୈଦିକ ଯୁଗରେ କେଉଁ ଧର୍ମର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଥିଲା ?
 (i) ଭକ୍ତି ଧର୍ମ (ii) ଜୈନ ଧର୍ମ (iii) ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଧର୍ମ (iv) ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ
- (ଖ) ଦ୍ରାବିଡ଼ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ୟଥା କ'ଣ କୁହାଯାଏ ?
 (i) ନେତ୍ରିଟୋ (ii) ମଙ୍ଗୋଲଏଡ଼ (iii) ମେଡ଼େଟେରେନିଆନ୍ (iv) ନର୍ଡିକ୍
- (ଗ) କେଉଁମାନଙ୍କୁ 'ମଜ୍ହବି' କୁହାଯାଏ ?
 (i) ମୁସଲମାନ ସୁନ୍ନି (ii) ମୁସଲମାନ ସିଆ (iii) ନିମ୍ନଜାତିର ଶିଖ୍ (iv) କଳା ଜୀଉ
- (ଘ) ମଧ୍ୟଯୁଗର ଶେଷ ଭାଗରେ କେଉଁ ଧର୍ମମତ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ଭାବ ଜାଗ୍ରତ କଲା
 (i) ଭକ୍ତି (ii) ସୁଫି (iii) ସତ୍ୟପୀର (iv) ଦିନ୍-ଇ-ଲ୍ଲାହୀ
- (ଙ) ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା କିଏ ?
 (i) ରାମ ମୋହନ ରାୟ (ii) ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ (iii) ସ୍ବାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ (iv) ମହାଦେବ ଗୋବିନ୍ଦ ରାନାଡ଼େ
- (ଚ) ଥିଓସୋଫିକାଲ ସୋସାଇଟି କିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ?
 (i) ଦୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ (ii) ଆନି ବେସାନ୍ତ (iii) ମିର୍ଜା ଘୁଲାମ୍ ମହମ୍ମଦ (iv) ସୟଦ ଅହମ୍ମଦ ଖାନ୍
- (ଛ) ଅହମ୍ମଦିଆ ଆନ୍ଦୋଳନ କିଏ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ?
 (i) ସୟଦ ଅହମ୍ମଦ ଖାନ୍ (ii) ମିର୍ଜା ଘୁଲାମ୍ ଅହମ୍ମଦ (iii) ରାମ ମୋହନ ରାୟ (iv) ଆନି ବେସାନ୍ତ
- (ଜ) ଭାରତରେ ପ୍ରାୟ କେତୋଟି ମାତୃଭାଷା ଥିବାର ଜଣାଯାଏ ?
 (i) ୫୪୪ (ii) ୨୨ (iii) ୧୬୫୨ (iv) ୩୧
- (ଝ) କେଉଁ ଭାଷା ଭାରତର ସର୍ବ ପୁରାତନ ଭାଷାଭାବେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ ?
 (i) ପାଲି (ii) ପ୍ରାକୃତ୍ (iii) ସଂସ୍କୃତ (iv) ଆରବୀ
- (ଞ) କେଉଁ ତିନୋଟି ଭାଷାକୁ ନେଇ ଭାରତରେ ତ୍ରିଭାଷା ନୀତି ପ୍ରଚଳନ କରାଗଲା ?
 (i) ହିନ୍ଦୀ-ଇଂରାଜୀ-ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା (ii) ହିନ୍ଦୀ-ଉର୍ଦ୍ଦୁ-ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା
 (iii) ହିନ୍ଦୀ-ଇଂରାଜୀ-ଉର୍ଦ୍ଦୁ (iv) ହିନ୍ଦୀ-ଇଂରାଜୀ-ସଂସ୍କୃତ
୫. ପାଠରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ତୁମ ପାଇଁ କାମଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଓ ସହାୟତାରେ ସମ୍ପାଦନ କର ।